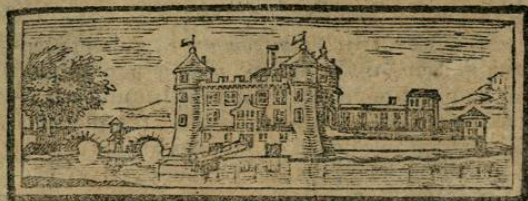

INSTITUTIONES
THEOLOGICÆ

Bx 1750

v 35

1784

INSTITUTIONES
THEOLOGICÆ.

TRACTATUS
DE LEGIBUS.

LEX, juxta S. Thomam, à ligando dicitur, (1. 2. q. 90. art. 1.) quia proprius ejus effectus est subditos obligare. Generatim definiri vel describi potest. *Præceptum commune, justum, ad bonum publicum spectans, ab eo qui communitatis curam habet promulgatum pœnis vel præmiis sancitum.*

Dicitur 1° *præceptum*, quæ vox tenet locum generis, quia præceptum latius patet quàm Lex; quælibet enim Lex præceptum est, sed non vice versa; sic, v. g. mandatum olim Abrahamo datum de occidendo ejus filio, præceptum fuit, non Lex, quia homini privato tantum, non vero communitati fuit impositum: præterea Lex, quatenus importat præceptum, differt à consilio quod per se non obligat.

Tom. VI.

A

Dicitur 2°. *præceptum commune*, quia præceptum quidam privato datum, propriè non est Lex; ad rationem tamen Legis non requiritur, ut pertineat ad omnes Reipublicæ partes; sed aliquando non spectat nisi omnes & singulos alicujus conditionis, vel officii, vel loci homines, v. g. Clericos, Magistratus, Nobiles, Plebeios.

Dicitur 3°. *justum*, ut sic testatur Augustinus: *Mihi Lex esse non videtur, quæ justa non fuerit.* (Lib. I. de libero arbitr. cap. 5. n. II. tom. I. pag. 573.) Illius autem justitia triplici ex capite reperenda est; 1°. ex parte objecti quod honestum, licitum, rationi & legi divinæ consentaneum esse oportet; 2°. ex parte Legislatoris qui non debet potestatis suæ limites prætergredi; 3°. ex parte subditorum quibus ita distribuenda sunt Reipublicæ onera, ut cujusque facultatum ratio habeatur.

Dicitur 4°. *ad bonum publicum spectans*: Legislatores enim id tantum habent potestatis, quod ipsis à Deo concessum est. Porro suam Principes à Deo potestatem non accepere, ut privatis servirent commodis; sed potius ut subditorum, quos pro filiis habere debent, utilitati consulerent.

Dicitur 5°. *ab eo qui curam habet communitatis*; cum enim totam pro qua fertur societatem obliget, certè fieri debet à legitimo Superiore, ab eo scilicet qui Reipublicæ curam gerit, ipsique præest.

Dicitur 6°. *promulgatum*; ut enim Lex obliget, debet innotescere: atqui id fieri non potest nisi promulgatione, quâ solâ Lex eo denuntiatur modo qui parendi obligationem inducat. Præterea Lex imponitur instar regulæ, ad cujus normam suas actiones exigere debent subditi; atqui regula iis declaretur necesse est, qui ad eam sese debent componere. Quandiù enim in Legislatoris mente later recondita, nullius actionis regula esse potest.

Annotandum est autem, ut Lex obliget, necessarium non esse eam omnibus & singulis innotescere: alioquin omnes ferè Leges irritæ fierent;

vix enim aliqua est quæ ad singulorum notitiam perveniat. Sed ea sufficit promulgatio, quâ solemniter & juxta morem patriæ Lex ita publicetur, ut cuilibet subdito facile possit innotescere. Quo posito, omnes Lege constringuntur, sive qui eam norunt, sive qui ignorant.

Dicitur tandem *panis vel præmiis sancitum* quod appellatur *Legum sanctio*: alioqui Legislator non satis Legum observationi consuleret.

Lex generatim dividitur in æternam, naturalem & positivam: de quibus duplici in dissertatione agemus.

DISSERTATIO I.

De Lege æterna & naturali.

LEX æterna est summa & immutabilis ratio; in Deo ab æterno existens, quæ dicat quid bonum & justum, quid malum sit & injustum; S. Augustinus eam sic definit: *Lex æterna est ratio divina, vel voluntas Dei, ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans;* (Lib. 22. contra Faustum, cap. 27. tom. 8. pag. 378.) id est, ordinem generalem ad quem res sunt institutæ: *Ut breviter, ait idem Doctor, æternæ Legis notionem, . . . quantum valeo, verbis explicem, ea est quæ justum est, ut omnia sint ordinatissima.* (Lib. I. de libero arbitr. cap. 6. n. 15. tom. I. pag. 575.)

Lex naturalis nihil aliud est, juxta S. Thomam, quàm participatio Legis æternæ, in rationali creatura, dicans & præscribens illud esse agendum,

quod est intrinsecè bonum & per se necessarium ad finem naturæ rationalis, & illud fugiendum quod est intrinsecè malum. (1. 2. q. 91. art. 2.)

Dicitur autem, 1°. participatio Legis æternæ, quia Lex naturalis à Lege æterna non diverfa est. Utraque idem jubet & verat, utraque præcipit ut omnia sint ordinatissima, & prohibet quidquid ab ordine deflectit.

2°. In rationali creatura, cui scilicet ab Autore naturæ imprimitur; sicque difert Lex naturalis à Legibus pofitivis, quæ in cordibus nostris non ita infcriptæ sunt: à libera enim Legislatoris voluntate pendent.

3°. Præscribens illud esse agendum aut fugiendum, quod est intrinsecè bonum vel malum. Quæ enim præcipit aut verat Lex naturalis, non ideo sunt bona quia præcipiuntur, aut mala quia prohibentur: sed idcirco præcipiuntur, quia ex se bona; aut prohibentur, quia ex se mala sunt, & naturam rationalem dedecent.

4°. Et per se necessarium ad finem naturæ rationalis; quia, licet nihil præcipiat Lex naturalis, nisi quod ex se bonum & honestum fit, minime tamen jubet fieri quidquid ex se bonum & honestum est; sed illud tantummodo quod sine naturæ rationalis vitio & dedecore omitti non potest.

De Lege naturali tria sunt inquirenda: primum, utrum existat; secundum, an mutationem & dispensationem admittat; tertium, utrum ita semper obliget, ut illius ignorantia nunquam à peccato excuset.

CAPUT PRIMUM.

Utrum existat Lex naturalis.

CUM Lex naturalis id præcipiat quod ex se bonum, idque vetet quod ex se malum est, eam sustulere nonnulli Veteres, qui nihil ex natura sua bonum aut malum, nihil honestum aut turpe, justum vel injustum docuere. Boni scilicet & mali moralis discrimen omnino repetendam esse contendebant ex hominum opinione, consuetudine, & conventis arbitrariis, quibus sese invicem obtrinxerunt, ut sive privatorum, sive societatis utilitati consulere; hinc juxta eos sola utilitas est justæ mater & æqui, sublatique hujusmodi pactis & legibus arbitrariis, nihil honestum esset aut turpe, nihil laudandum aut vituperandum. Horrendam hanc doctrinam renovavit postremis hinc temporibus Hobbes; (Lib. de Cive.) eandem etiamnum defendunt recentiores quidam Deistæ. Cum autem hoc opinionis monstro concutiantur firmissima disciplinæ moralis, religionis & societatis fundamenta, sit

PROPOSITIO I.

Bonum & malum morale ex natura sua differunt.

Prob. 1°. quia plurima sunt principia morum practica, quæ sine ullis hominum conventis, & necessario vera sunt, qualia sunt ista: *Deus est diligendus: Suum cuique tribuendum: Alteri ne feceris, quod tibi fieri nolis.* Illarum enim propositionum veritas non minus necessaria est, nec magis pendet ab hominum conventis, quam veritas istarum quæ sunt speculativæ: *Totum est majus*

sua parte: Impossibile est idem esse simul & non esse. Fulget hinc & inde par evidentia; consentum nostrum non minus rapiunt priores propositiones, quam posteriores; ergo quaedam sunt principia morum practica, quorum veritas ita necessaria est, ut neque ab hominum pactis, neque à Principum, Magistratumve Legibus pendeat; ergo bonum & malum morale ex natura sua differunt.

Prob. 2°. Boni & mali moralis discrimen, non ab hominum conventis aut Legibus, sed ab ipsa natura repetendum est, si omnes omnium temporum gentes, alias actiones ut bonas, & alias ut malas agnoverint; tunc quia populorum omnium consensus manifesta naturæ vox est; tunc quia universalis de qua agitur persuasio adversantur, quæ apud homines vim habent maximam, cupiditates nempe, vitæque liberioris desiderium; atqui in eo consentiunt omnes omnium temporum gentes, quod actiones quaedam bonæ sint, quaedam vero malæ; alias approbant, alias autem vituperant & detestantur. *Quæ natio, inquit Tullius, non comitatem, non benignitatem, non gratum animum & beneficium memorem diligit? quæ superbos, quæ maleficos, quæ crudeles, quæ ingratos non aspernatur, non odit?* (Lib. I. de Legibus.) Ergo boni & mali moralis distinctio, non ab hominum conventis & Legibus, sed ab ipsa natura petenda est.

Prob. 3°. Si nullæ sint actiones ex natura sua bonæ vel malæ, omnes erunt ex se prorsus indifferentes, ac proinde potuit Deus furta, latrocinia, homicidia, adulteria, imò sui ipsius contemptum & odium præcipere: atqui horrendum illud confectarium refugit & detestatur sensus communis, inlitaque omnium animis ratio; ergo, &c.

PROPOSITIO II.

In omnium mentibus existit Lex naturalis.

Prob. 1°. Legis naturalis nomine intelligitur lumen quoddam nobis inlitum, quo bonum & malum, justum & injustum fecerimus: atqui, in omnium animis ea lux emicat, suamque non à Legibus civilibus, sed ab ipsa natura ducit originem: quaedam sunt enim boni & mali, iusti & iniusti, honesti & turpis principia, omnibus omnium temporum ac regionum hominibus notissima, v. g. *Deo imperanti obtemperandum esse, parentes honorandos, patriæ servendum, alteri non faciendum quod nobis factum noluerimus.* Inde fit ut quisquis aliquid gesserit primariis illis notionibus contrarium, intimis conscientiæ stimulis, etiam invitus, exagitetur: atqui hujusmodi principia cupiditatibus ingrata, non potuerunt omnium populorum animos occupare, & quasi orbem universum invadere, quin suum ex ipsa natura ortum habeant, & quibuslibet hominum pactis sint prævia; ergo existit in omnibus hominibus lumen naturale, quo discernimus quid bonum, quidve malum sit; ergo viget in omnium animis Lex naturalis, quæ scilicet non scripta, sed nata; quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti sumus, inquit Tullius pro Milone, n. 19.

Prob. 2°. ex Patribus quorum in re tam perspicuam sufficientem pauca testimonia. *Ducæ generatim sunt Leges, inquit Origenes, naturæ altera cujus Deus autor; altera urbibus scripto data.* (Lib. 5. contra Celsum, n. 37. tom. I. pag. 605. edit. BB.) Sanctus Ambrosius de Lege naturali ita scribit: *Ez Lex non scribitur; sed innascitur: nec aliquid percipitur lectione; sed profuso quodam naturæ fonte in singulis exprimitur: . . . cujus testis conscientia*

nostra. (Epist. 73. n. 3. tom. 2. pag. 1078.) S. Augustinus Deum sic alloquitur: *Furtum certe punit Lex tua, Domine, & Lex scripta in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas.* (Lib. 2. confess. cap. 4. n. 9. tom. 1. pag. 84.) Porro Lex quæ nobiscum nascitur, & quæ scripta est in cordibus hominum, non alia est quàm Lex naturalis: atqui hujusmodi Legem nobis inesse asserunt SS. Patres; ergo, &c.

Prob. 3°. Non censendus est Deus homini minus providisse, quàm brutis animantibus: atqui tamen Deus reipsa minus homini providisset, quàm belluis, nisi Legem naturalem nobis inferuisset, cujus ope bonum a malo discernere valeamus. Nam sine ea nec sese dirigere, nec ab aliis dirigi posset ad finem suum, qui est summi boni sive Dei possessio, hanc enim obtinere non potest, nisi bonum profecundo & malum fugiendo; Deus autem belluis instinctum quemdam indidit, vi cujus suos in fines diriguntur & impelluntur; ergo, &c.

Solvuntur objecta.

Obj. 1°. Si existeret in omnibus hominibus Lex naturalis, eadem essent apud varios populos morum principia, sicut eadem est natura: atqui varia sunt apud varios populos morum principia: etenim apud Lacedæmonios, furari; apud Scythas, hospites suos trucidare; apud Massagetæ, parentes senio confectos occidere licitum erat; ergo, &c.

Resp. 1°. Neg. maj. Etiam si enim nonnulli homines primaria quædam morum principia non admitterent, inde minimè sequeretur non existere Legem naturalem; sed illum unum colligi posset, nempe hujusmodi homines præjudiciis excæcatos, cupiditatibus distractos, paradoxorum prurigne abreptos, vocem naturæ non audisse, nec ad eam attendisse. Sic quamvis Philosophi quidam de omnibus dubitaverint, nihilominus in disciplinis

philosophicis adsunt veritates necessariae & rerum naturæ fundatæ. Præterea non ex unius vel alterius populi institutis judicandum est de jure naturæ quod; licet ab ipsis violetur, tamen existit.

Resp. 2°. Neg. min. Primaria enim morum principia luce adeo splendidâ animum percellunt, ut in iis admittendis non potuerint non consentire omnes homines ratione utentes; sed in iis ad quosdam casus accommodandis aliquando errarunt. Sic Lacedæmonii, nec omnium promiscuè rerum, sed edulium duntaxat furta, nec omnibus, ad junioribus tantum permiscere, modò solerter subriperent; qui enim deprehendebantur, poenas dabant. Hujusmodi autem furta permitti posse existimarent, ut juniores Lacedæmonii tuam acuerent industriam, & à pueritia discerent noctu vigilare, insidias struere, & deinceps in bello fierent Republicæ utiliores. Scythæ putabant licitè occidi patriæ hostes & insidiosos exploratores, quod verum est; sed in eo errabant quòd advenas omnes pro hostibus & exploratoribus haberent; sicque principium verum malè applicabant.

Massagetæ non ignorarunt colendos esse ac diligendos parentes; huic autem naturæ præcepto sese obtemperare credebant, cum parentes senio confectos, variisque morbis laborantes interficerent, ut eos à tantis malis liberarent. Id unum igitur probant objecta exempla, nempe quosdam populos in applicandis morum principiiis interdum hallucinatos esse, non verò ea rejecisse: ex eo quòd enim quidam homines nonnullis circumstantiis primarias scientiarum veritates *speculativas* malè accommodent, non idcirco eas rejiciunt; idem ergo sentiendum de practicis morum principiiis.

Obj. 2°. Si existeret in hominibus Lex naturalis quæ bonum à malo distingueretur, tunc facile discernerentur boni malique fines: atqui tamen illud non ita facile est, ut colligitur ex

diversis Casuistarum de earumdem actionum bonitate & pravitare sententiis ; ergo , &c.

Resp. Dist. maj. Facile secernerentur boni malique fines plurimis in casibus , conc. in omnibus , neg.

Fateor equidem nonnullos esse casus difficiles & impeditos , in quibus discrepantes sunt Casuistarum sententiæ , quia non ita manifesti sunt boni & mali limites ; sed plures alii casus occurrunt in quibus utriusque distantia statim fit obvia , & oculos percellit. Quis , v. g. primo intuitu non videat amorem Dei & proximi bonum esse , malum verò utriusque odium ? Quis statim non intelligat gratum & beneficiorum memorem animum , fidemque in promissis , totidem esse actus laudabiles ; ingratum autem animum , malamque fidem esse vitia execratione dignissima ? Porro ex eo quòd nonnullis in conclusionibus remotioribus non facile sit bonum à malo secernere , non sequitur nullam esse Legem naturalem , nec immoram stare boni & mali distantiam : sunt enim pariter nonnullæ conclusiones à primis scientiarum principiis longius disjunctæ , in quibus non facile est verum à falso discernere ; numquid inde sequitur verum à falso ex natura sua non differre ?

Obj. 30. Si in omnium animis existeret Lex naturalis , supervacaneæ & inutiles forent Leges positivæ ; omnes enim quæ sui essent officii , naturâ duce cognoscerent : atqui inutiles esse Leges positivas nemo dixerit ; ergo , &c.

Resp. Neg. maj. 10. Quia Leges positivæ , dum bonis præmia , & malis pœnas constituunt , plurimos homines deterrent ab infringenda Lege naturali , extra quam libidinum & cupiditatum impetu abriperentur , 20. quia , licet in omnium animis inesset Lex naturalis , plerique variis causis distracti , in seiplos non descendebant ut eam consularent ; oportuit igitur ut Lex positiva veluti sub oculos poneret Legis naturalis officia : *Ne sibi*

homines aliquid desuisse quærentur , ait Augustinus , scriptum est in tabulis quod in cordibus non legabant ; non enim scriptum non habebant , sed legere volebant . (In Psalm. 57. n. 1. tom. 4. pag. 540.)

Alias difficultates plurimas solvimus in morali Philosophiæ parte.

CAPUT II.

Utrum Lex naturalis mutationem & dispensationem admittat.

LEX propriè mutari dicitur , quando vel partim vel omninò tollitur. Per dispensationem verò intelligitur relaxatio Legis , à Superiore in alicujus gratiam concessa , qui aliter Lege constringeretur. Quæstio est igitur an , sicut Legislatores à Lege positiva quam tulit , aliquem eximere potest , ita saltem Deus possit hominem à Legis naturalis vinculo solvere , adeò ut ille non peccet sive ea faciendo quæ prohibet Lex naturalis , sive ea prætermittendo quæ fieri jubet.

PROPOSITIO.

Lex naturalis nullam mutationem , nullamque dispensationem admittit.

Prob. prima pars. Ea Lex nullam prorsus mutationem patitur , quæ id unum præcipit aut vetat , quod ex natura sua bonum est vel malum : atqui Lex naturalis nihil præcipit aut vetat , quod ex natura sua non sit bonum vel malum , honestum vel turpe. Quod enim cum Lege , eum ratione æterna & immutabili consonat , necessariò bonum est ; quod verò eidem repugnat , necessariò

est malum : atqui Lex naturalis nihil præcipit aut vetat, quod Legi & rationi æternæ & immutabili non consentiat aut dissentiat, cum sit ipsius participatio, expressio, manatio. *Lex naturalis*, inquit S. Thomas, *est participatio Legis æternæ in rationali creatura.* (1. 2. quæst. 19. art. 2.) Teste Augustino, *est ipsius æternæ Legis, atque ad eam summa & immutabilis rationis divinæ, in mentibus hominum facta transcriptio;* (Lib. 83. quæst. q. 53.) ergo, &c.

Prob. secunda pars. Dispensare sive eximere aliquem à Lege naturali, nihil aliud est quam ei permittere ut faciat aliquid Lege naturali prohibitum : atqui Deus id permittere nequaquam potest : quidquid enim vetat Lex naturalis, ex se malum est, ac Legi, sive rationi æternæ & immutabili dissentaneum : atqui Deus nemini permittere potest ut id faciat, quod ex natura sua malum est, & Legi æternæ ac immutabili adversatur, alioqui Deus secum ipse pugnaret ; ergo, &c.

Obj. Illud potest Deus quod non semel fecit : atqui Deus & præceptis Legis naturalis hominem non semel liberum fecit. Homicidium, v. g. Lege naturali prohibetur : atqui Deus ab eo præcepto solvit Abrahamum, cum scilicet ipsi imperavit ut filium suum innocentem immolaret ; ergo, &c.

Resp. Neg. min. prioris syllogismi, & dist. maj. posterioris. Homicidium privatâ autoritate susceptum Lege naturali prohibetur, conc. homicidium autoritate divinâ commissum, neg.

Porrò homicidium Legi naturali non opponitur, nisi quando fit contra justitiam & rectam rationem, id est, autoritate privatâ : idcirco contra Legem naturalem non peccant, quicumque hominem publicâ autoritate occidunt, ut carnifex quando reum aliquem, vel miles cum in bello justo alium militem interficit ; quia nempe hujusmodi homicidium, nec injustè, nec contra rectam rationem committitur. Cum autem Deus sit vitæ & necis

supremus dominus, nihil adversus rectam rationem, nec proinde contra legem naturalem, imperavit, ubi præcepit Abrahamo ut filium suum sibi in holocaustum offerret. Nonne poterat erga Isaacum executioni mandare sententiam mortis, quam adversus genus humanum in Adami persona semel pronuntiaverat ? Nonne eam potuit per manus Abrahami exequi, sicut potuisset per immisissam ægritudinem ? Nundùm Legem naturalem violaverit Abrahamus, ipsi contra obtemperavit. Præcipit enim jus naturale ut jubenti Deo semper pareamus, qui nihil nisi justum imperare potest.

Inst. 1°. Furum prohibet Lex naturalis : atqui ab eo præcepto Deus Hebræos fecit immunes, cum ipsis permisit ut quæ ab Ægyptiis utenda acceperunt vasa argentea secum auferrent ; ergo, &c.

Resp. Neg. maj. quia in facto quod objicitur nullum fuit furtum. Quid enim est furtum, nisi rei alienæ ablatio ? Atqui Israëlita, dum Ægyptios spoliarunt, non rem alienam, sed suam abstulere : Deus enim qui bonorum temporalium supremus dominus, ea singulis prout vult dividit, ab aliisque in alios transmittit ; Deus, inquam, in Hebræos transfulerat earum rerum dominium quas Ægyptiis abstulerunt. Quia in re Deus æquitatis regulas servavit : per multos enim annos, Israëlitas duris laboribus oppræsserant Ægyptii, eosque debitâ mercede crudeliter fraudaverunt. Hoc verò populi sui damnum compensavit Deus, dum ipsi permisit ut Ægyptiorum vasa secum asportaret.

Inst. 2°. *fornicatio* jure naturali vetita est, atqui ab eo præcepto Deus liberum fecit Oseam Prophetam, dum illi præcipit ut ad mulierem meretricem accederet : ergo, &c.

Resp. Neg. min. In eo quippè quod objicitur facto nulla est *fornicatio* ; illud enim crimen in eo situm est, quod accedat aliquis ad mulierem, in cujus corpus verum propriumque non habet do-

minium: atqui Oseas verum habuit dominium in corpus ejus meretricis; siquidem ad illam accessit tunc ex Dei voluntate cujus sunt omnia; tunc ex mulieris consensu, unde verum extitit conjugium. Quid inimicum fidei christianæ, inquit Augustinus, si meretrix, relicta fornicatione, in castum conjugium commutetur? (Lib. 22. contra Faustum, c. 80. tom. 8. p. 410.)

At, inquires, Propheta sic Deus præcipit: *Fac tibi filios fornicationum.* (Ose. 1. 2.) Quo nomine appellari non potuissent filii ex legitimo conjugio procreati; ibi ergo non agitur de vero Matrimonio.

Resp. eos ita appellari quia nati erant ex muliere quæ prius fuerat meretrix. Non infrequenter enim scriptura res eo nomine exprimit, quod ipsis non convenit, nisi propter aliquid præteritum. Ita serpens ex Moyse virgâ procreatus, dicitur adhuc *virga.* (Exod. 7.) Sic corpus Christi, etiam post consecrationem, appellatur *panis*; pariter ergo filii Oseæ, licet ex vero conjugio suscepti, dici poterunt *filii fornicationum*, quia eorum mater autem meretrix fuerat. In hoc Matrimonio SS. Patres typum & prophetiam agnoscunt, quâ significare voluit Deus fore ut populum gentilem ab idololatria, quæ in scripturis *fornicatio* dicitur, revocatum sibi colligaret vinculis caritatis, quibus Deo junguntur animæ fideles.

Præterea in his Vulgatæ nostræ verbis sita est tota difficultas: *Fac tibi filios fornicationum.* (Ose. 1. 2.) Atque aliud hebraico textu exprimi testantur interpretes peritissimi, qualis est *Houbigant*; sic enim vertit: *Sume tibi uxorem meretricem filiosque ejus adulterinos.* Notat eruditus ille scriptor nullum proferri posse antiquum interpretem, in quo reperiuntur hæc verba, *fac tibi*, quæ difficultati locum præbent. Ipsam audiamus: *Vulgatus addit, fac tibi, quasi juberetur Oseæ adiri ad mulierem meretricem, & suscipere ex ea filios adulte-*

*rinis; sed mandatum accipit Osee accipere pro uxore mulierem quam noverit fuisse meretricem, & ducere domum suam, non modò uxorem, sed etiam ejus filios adulterinos, ut per Matrimonium tam singulare demonstraret, non Dei esse filios Regni Israël cives, quomodo non erant Osee filii, spuria hæc soboles quam uxor ejus domum suam introducebat. Textum hebraicum eodem modo reddit, omisso nempe his verbis, *fac tibi*, doctissimus *Bullet* in opere gallico cui titulus: *réponses critiques à plusieurs difficultés, proposées par les nouveaux incrédules, &c.* (tom. 1. pag. 281.) Quâ interpretatione semel admisa, nullus superest difficultati locus.*

CAPUT III.

Utrum Lex naturalis ita semper obliget; ut illius ignorantia nunquam à peccato excuset.

CIRCA istam gravissimi momenti quæstionem disident Theologi. Unanimi consensu docent antiquiores, juris naturalis ignorantiam à peccato nunquam excusare. Inter recentiores verò plurimi sentiunt, à peccato non eximere Legis naturalis ignorantiam, quæ circa prima illius principia, & conclusiones iis viciniores versatur; sed putant conclusionum remotiorum ignorantiam à culpa liberare. Quænam autem conclusiones sint proximæ, quænam remotæ, alii latius, alii strictius definiunt. Qua de controversia sit